

A Nibelung-ének (részlet)

Hatodik kaland

Utazás Isenstein szigetére

- 324 Volt egyszer egy királynő, túl a tengeren.
Nem tudni olyat, aki hozzá fogható legyen.
Ő rendkívüli szépség, nagy volt az ereje.
Versengve lovagokkal, messzire szállt a gerelye.
- 325 A nehéz követ messzire dobta, s távolugrott utána.
Aki a nagy úrnő szerelmét kívánta,
három versenyben kellett mérkőznie vele,
s ha egyszer is veszített, nem maradt a nyakán a feje.
- 326 E három versenyt a fiatal úrnő már sokszor megtette volt.
Róla a hír egy rajnai lovagnak a fülébe hatolt.
A szép úrnőt kívánta, szerelmét remélve.
Ez később sok vitéznek került az életébe.
- 327 „Megyek a tengeren túl” – szólt Rajna felséges öre –,
„Brünhildhez, akármi lesz is belőle.
Életemet szerelme végett kockára teszem:
veszítsem el, ha a szép nőt feleségül nem veszem.”
- 328 Azt mondta neki Siegfried: „Erről én lebeszéllek.
A királynőt szörnyű szokásra viszi rá a lélek.
Életeddel fizetsz, ha a szerelmét kívánod.
Azt mondom, útnak ne indulj, mert igencsak megbánod!”
- 329 „Én pedig rábeszéllek” – Hagennek más szava nincsen –,
„hogy a nagy vállalkozásban téged Siegfried segítsen!
A nehéz feladatnak ez lesz a helyes útja.
Hogy Brünhilddel mi a teendő, Siegfried már tudja.”

330 „Jó Siegfried” – kérdezte Gunther –, „segítesz-e még ez egyszer,
hogy enyém legyen az úrnő? Ha így cselekszel,
és mellém fekszik a drága, és célokat elérem,
úgy én sem sajnálom érted hullatni majd a vérem.”

331 Felelte erre Siegfried, Siegmund fia:
„A húgodnak kell cserébe hozzám adódnia!
Kriemhilddel feleségül egy királynőt kapok:
fáradalmaimért más jutalmat nem akarok.”

332 Szólt Gunther: „Kezet adok rá, és ígérem most rögtön:
ha ebbe a tartományba a szép Brünhilda megjön,
én hozzád feleségül adom a húgomat.
A szép nővel az élet sok boldogságot tartogat.”

333 Erre letette az esküt a két dicső vitéz,
de rájuk még sok nehézség nagy fáradalma néz,
míg elhozzák az úrnőt a Rajnához, ide.
Nagy vészben forogva kell, hogy ezt a két hős végbevigye.

334 Siegfriednek vinnie kellett az útra a ködsüveget,
amelyet ádáz küzdelemben zsákmányként elszedett
egy törpétől, akit Alberichnek hívtak.
Készültek az útra a hősök, akik már sok csatát megvívtak.

335 Siegfriednek, ha a süveggel volt borítva a feje,
akkor nagynál nagyobbra nőtt az ereje.
Járult a sajátja mellé tizenkét embernyi erő,
és kellett ügyes ravaszság, hogy övé legyen a királyi nő.

336 Azzal a nagy előnnyel járt ez az álca-irha,
hogy aki őt viselte, szabadon tenni bírta,
amit akart, anélkül, hogy látta volna bárki.
Brünhildet így nyerte el Siegfried. Ezért nagy baj fog rá várni.

337 „Mondd meg, Siegfried, te nagy hős, míg útra készülünk,
nem járnánk-e dicsőbben, ha tartana velünk
Brünhild országába vitéz vagy harmincezer?
Őket összetoborozni volna könnyű szer!”

338 „Vihetünk bármennyi vitézt is” – ez Siegfried válaszája –,
„de van a királynőnek egy rettentő szokása:
az, hogy megöli mindet, mert erre készti gőgje.
Hallj tőlem jobb tanácsot, derék vitéz, te, hős, te!

339 Mint a régi vitézek, úgy hajózzunk a Rajna vizén!
Hogy ki legyen a csapatban, megmondom biz' én:
a tengerhez négyen haladjunk előre,
így nyerjük el az úrnőt, ha baj lesz is belőle.

- 340 Én leszek az egyik, te légy a másikunk.
A harmadik lenne Hagen, így életben maradunk.
Negyedik lenne Dankwart, igen bátor jelenség.
Így nem bír minket legyőzni ezer főnyi ellenség!”
- 341 „Mielőtt útra kelnénk” – így beszélt a király –,
„örömmel értesülnék róla, sőt tudom muszáj,
hogy: Brünhild elé vonulva milyen ruhát visel
a mi négyes csoportunk? Ezt Gunthernek tudnia kell!”
- 342 „Brünhild alattvalói olyan öltözéket viselnek,
hogy annál nagyszerűbbet emberek ritkán lelnek.
A legpompásabb ruhákban lépünk az úrnő elé,
nehogy szegényen közelítsen jó hírnevünk felé!”
- 343 Szólt erre a lovag, a bátor: „Majd én magam megyek
a jó édesanyámhoz, hogy olyan kérést tegyek:
szép szolgálóival együtt varrjon nekünk ruhát,
mit büszkén viselhetünk majd az úrnő előtt odaát.”
- 344 Így szólt Tronjei Hagen, szélesre tárva karját:
„Miért anyádra bízád a ruhákkal ezt a hajrát?
Tudasd a hűgoddal inkább, hogy mit tervezel!
A baráti látogatásra ő majd jól felszerel!
- 345 Gunther a hűgának üzenté, hogy majd felkeresi,
ő maga és vele Siegfried. Mielőtt ezt megteszi,
a szép hölgy ünnepi módra pompásan felöltözik.
Hogy a daliák meglátogatják, azon ő meg nem ütközik.
- 346 Az udvarhölgyeire szintúgy díszruha, ékszer került.
Amikor a két nagyúr közelgett, és ő erről értesült,
felállt a nyughelyéről, léptei módját megadta.
Az előkelő jövevényt és bátyját illőn fogadta.
- 347 „Bátyámat és a társát az Isten vezérelte
hozzám!” – így szólt a szép hölgy. – „Igencsak érdekelne,
ti urak, mit kerestek itt nálam, az udvaromban.
Nemes lovagok, mit akartok? Szeretném tudni nyomban!”
- 348 Gunther király felelte: „Megmondom neked, úrnőm.
Magas cél érdekében nagy vészeket kell túrnóm.
Udvari látogatásra megyünk, messzi vidékre.
Ehhez az utazáshoz szükség van ünnepi öltözékre.”
- 349 „Hát akkor ülj le, bátyám, és híven add elő” –
szólt a királykisasszony –, „kicsoda az a nő,
akihez udvarolni külföldi útra állsz készen?”
A két kiváló férfit az úrnő fogta kézen.

- 350 Kettejükkel odalépett, ahol addig ült,
egy díszes kerevetre – fülembé így került –,
díszítette sok csodahímezés, kivarrva aranyszállal.
Ők ketten jól mulattak az úrnónél ezáltal.
- 351 Szerető tekintet és kedves nézdelés
történt Siegfried és Kriemhild közt nem kevés.
Siegfried őt szívébe fogadta, mint életét, úgy szerette.
Hős Siegfried szép Kriemhildet később feleségül vehette.
- 352 Szólt a király, a hatalmas: „Kedves hugom,
nélküled végbeinni tervemet nem tudom.
Brünhild országába megyünk, időt mulatni.
Szép ruha kell, hogy tudjunk az úrnő előtt jól mutatni.
- 353 Felelt a fiatal hölgy: „Kedves bátyám,
örömet segíték szíved vágyán.
Segítek örömmel, bízhat sz benne.
Ha bárki utadba állna, az Kriemhild bánatára lenne.
- 354 Kérésed, nemes hős, ne legyen félnék és kancsal.
Jobb, ha előállsz uralkodói paranccsal.
Mindenre készen állok, kívánságod akárhány,
és szívesen teszem meg!” – így szólt az aranyos lány.
- 355 „Szép húgom, jó ruhákat akarunk viselni,
ők nemes két kezedtől fognak szabásmintára lelni.
Udvarhölgyeid őket gyorsan testünkre szabják,
hogy időben hasítsuk a tenger habját.”
- 356 Felelt a fiatal hölgy: „Nahát, idefigyelj!
Selyem van itt nekem már, te csak arra ügyelj,
hogy drágakő legyen itt pajzsnyi, s mi munkálkodunk a ruhátokért!”
Ezzel Gunther is, Siegfried is egyetért.
- 357 „Hozzátok még ki társul” – kérdezi a királynő –,
„akinek öltözeke lesz mellettetek fénylő?”
Bátyja szól: „Negyedmagammal, két szolgálommal leszek:
Dankwart és Hagen az útra elkísérjenek!
- 358 Most pedig jól jegyezd meg, amit mondok, asszonyom:
négyünknek négy napra jusson naponta, így akarom,
háromféle ruházat és kellő tartozék.
Brünhild országában így lesz tekintélyünk elég.”
- 359 Kriemhild a két uraságot kedvesen elbúcsúztatta,
és harminc udvarhölgyét előhívatta
a jól fűtött szobából. Sürgős munka, hatalmas,
amelyre ez a harminc lány igencsak alkalmas.

- 360 Az arabiai selymet, mely fehér, mint hópihe,
meg a jó Zazamangba valósít, mely zöld, mint lóhere,
kivarrták drágakövekkel. Pompás ruha mindahány!
Kriemhild maga szabta ki őket, a nagyszerű, drága lány.
- 361 Távoli-tengeri halbórt, mit ritkán lát az ember,
bélésként varrnak selyemre, ahogy küldte a tenger,
ettől is szebb a ruházat, mit a négy hős hordani fog,
de van itt a ruhákról még egy csodás dolog:
- 362 Amit adhat Marokkó és adhat Líbia
legeslegjobb selyemből, mit szőtt emberfia,
és szerzett király családja, abból jut nekik bőven.
Kriemhild mutatja: érez irántuk kedvezően.
- 363 Amióta szemük a vágyott utazásra tekint,
már nem becsülik magában a puhaprém hermelint:
varratnak arra bársonyt, feketét, mint a szén.
Jól állna manapság is egy hősnek a lovagok ünnepén.
- 364 Arabarany foglalatban fénylett sok drágakő.
Nem lankadó szorgalommal dolgozott a sok fürge nő.
Hétszer hét nap után már készen áll a ruházat.
Jó daliák fegyverzetéből semmi sem hibázhat.
- 365 Most már, hogy az utazáshoz a fegyver és a ruha jó,
előállt a Rajna vizére egy kicsi, de erős hajó,
amely visz tengeri habhoz lefele, folyásirányban.
A nemes udvarhölgyek szenvedtek alváshiányban.
- 366 Mondták a lovagoknak: a pompás ruha kész,
viheti a nagy útra mindet a négy merész.
Megvan, amit kívánnak, ígéretet betartón!
Nem is akartak időzni tovább a Rajna-parton.
- 367 Az útrakész daliákhoz egy küldönc ment avégett,
hogy nem akarják-e látni az új öltözéket:
nem túl rövid-e, nem túl hosszú, nem túl szűk vagy túl bő?
De épp megfelelő volt. Nagy köszönetet kapott az úrnő.
- 368 Aki csak látta őket, elismernie kellett:
minden más ruha semmi az ő köntösük mellett.
Az udvarban ezzel szégyent nem vallanak.
Szebb vitézi öltözékről senkik sehol sem hallanak.
- 369 Nem mulasztották el a hősök a köszönetmondást.
Utána búcsúzkodásra készülődtek mindjárt.
Tették ezt ők azonképp, ahogy lovagoknál szabályos.
Lett is a csillogó szem könnyektől homályos.

370 Kriemhild azt mondta: „Bátyám, most még itthon maradhatsz,
és egy itteni úri hölgnél sikert arathatsz.
Hidd el, hogy okosabb, ha az itteni nőt szereted,
mint az, hogy a messzeségben az életedet kockára veted.”

371 Úgy hiszem, megsúgta a szíve, ami majd velük történik, azt.
Sírtak mindahányan, mondhatott bárki bármi vigaszt.
A páncélok aranyozása fénytelen lett a könnytől,
amely szemükből szakadatlan a mélybe, mint özőn, dől.

372 Kriemhild azt mondta: „Siegfried, jó uram, kérek téged,
kedves bátyámra vigyázzon segítő hűséged,
nehogy Brünhilda földjén őt valami baj érje!”
Ezt Siegfried kézfogással a hölgynek megígérte.

373 Szavakkal ezt fűzte hozzá: „Úrnőm, amíg csak élek,
ilyen aggodalomtól, hidd el, megkíméllek.
Hazahozom a bátyád egészségesen, épen,
ebben biztos lehetsz már!” A lány ezt köszönte szépen.

374 Vitték a parti fővenyre a négy aranyszínű pajzsot,
míg a többi felszerelések behajózása zajlott.
A paripákat odavezették: majd rajtuk lovagolnak.
Az úrhölgyek szeméből könnyek bőven omolnak.

375 Sok bájos úrilány mind ott áll az ablakokban.
Erős szél kerekedik most: a vitorla szinte lobban.
Rajna vizén a négy levente fejét büszkén felvető.
Királyként kérdezi Gunther: „Ki legyen a hajóvezető?”

376 „Én leszek!” – mondta Siegfried. – „Barátaim, ha jót
akartok, gondjaimra bízátok a hajót!
Higgyétek el, ismerem jól a víziutakat.”
Indultak Burgundiából. Jó volt a hangulat.

377 Siegfried egy rudat vett a kezébe.
Belöki a naszádot a folyó közepébe.
Gunther, a bátor maga is evezőt ragad.
A négy daliával a hajó gyorsan halad.

378 Vittek ízletes étket, jó boruk is volt bőven,
amilyet szüretelnek a Rajnánál termőben,
a lovak nyugton álltak, volt nekik jó rekesz,
a hajó siklott nyugodtan: itt bajuk semmi se lesz.

379 Szépen megfeszült az erős hajókötél.
Hűsz mér földet haladtak: segített nekik a szél,
míg le nem szállt az este. Haladtak a tenger felé.
Igyekezetük által néznek romlás elé.

- 380 A tizenkettedik nap – így értesültünk róla –,
jó széllel eljut a hősök hajója
Isenstein szigetére, ahol Brünhild uralkodott.
Bővebbet a szigetről csak Siegfried tudott.
- 381 Gunther, a király úr, látva a sok erődöt
és a tágas vidéket, azonnal érdeklődött:
„Mondd csak, Siegfried barátom, ha nálad nincs hiány
tudásban: kié ez a sok vár meg ez a gyönyörű tartomány?”
- 382 Felelte erre Siegfried: „Tudásban nincs hiány
róla: Brünhild kezében ez a nép meg ez a tartomány,
és Isenstein ez a vár itt, benne sok szép dáma,
amint neked elbeszéltem. Látjuk őket még máma.
- 383 És azt ajánlom, ti hősök, hogy legyen egybehangzó,
amit mondunk előttük: az lesz hasznot fogamzó.
Mert ha még ma a királynő lesz minket magához intő,
fontos, hogy mind a négyünk legyen körültekintő.
- 384 Amikor a drága úrnőt látjuk az udvarával,
úgy jó, ha vallomásunk mind a négyünkre rávall:
mondjátok, Gunther a gazdám, én meg az ő szolgája.
Így a célja felé majd meg fog nyílni a pálya.”
- 385 Erre ők készen álltak; Siegfried szavukat vette
Ezt híven megfogadni egyikük sem feledte.
Tartották magukat ehhez, és ez javukra vált,
amikor Gunther király úr a szép Brünhild elébe állt.
- 386 „Nem annyira miattad történik, hogy segíték,
sokkal inkább a húgod, a szép lány felé tekintek.
Olyan ő, mintha volna a saját lelkem és a testem.
Szolgállok neked örömmel, hogy feleségül vehessem!”

JEGYZETEK

A hatodik kaland a szó megszokott értelmében nem túlzottan kalandos: Gunther házassági tervéről, úti előkészületekről, ruhavarrásról szól. Viszont a későbbi nagy horderejű, tragikus események előzményei itt találhatók. A voltaképpen cselekményt Siegfriednek az a döntése indítja be, hogy Kriemhild kedvéért hozzásegíti Gunthert Brünhild elnyeréséhez, és ennek érdekében eljuttassa az alárendelt ember szerepét.

Cím. A középkori kéziratok fejezetcímében – eltérően a törzsszövegtől – az „Isenland” („A” kézirat), „Island” („C” kézirat), illetve „Ysland” („D” kézirat) szerepel.

Mint hogy a sziget már csak a földrajzi ismeretek eltérő volta miatt sem azonos a ma ismert Izlanddal, a címben is az „Isenstein” névváltozatot szerepeltetem.

324

Volt egyszer: az ilyen kezdés, amelyben érződik a nagy elbeszélői lélegzetvétel, jelzi, hogy fontos új cselekményszál kezdődik.

325

három verseny: az imént említett gerelyvetés, kőhajítás és távolugrás.

326 és 327

egy rajnai lovag illetve a *Rajna felséges öre* („der vogt von Rine”): a szerző nyilván a feszültség fokozása végett nem ejti ki a száján és nem írja le Gunther nevét.

329

Siegfried már tudja: azaz Hagen értesült róla, hogy Siegfried járt már Brünhild udvarában, és talán közelebbi ismeretsége is került Istenstein úrnőjével.

331

cserébe: a két házasságkötést Siegfried gyakorlatias feltétele kapcsolja szorosan és végzetesen össze.

334 és 336

ködsüveg, illetve *álca-irha* („tarnhut”): a motívumot a szerző, jó elbeszélőként, újból összefoglalja, egyszerűsmind ki is bővíti: a varázseszköz nemcsak láthatatlanná tesz, hanem meg is sokszorozza viselőjének erejét.

337

harmincezer: mesés túlzás, különösen annak fényében, hogy végül összesen négyen indulnak el.

339

Mint a régi vitézek, „in recken wise”: azaz kevesen, de nagy pompával. A „recke” a megírás idején régies szónak érződhetett, ezt érzékelteti a fordításban a jelző.

344

baráti látogatás, „hovereise”, szó szerint „udvarlátás”: békés célú utazás, nem pedig hadjárat.

346

léptei módját megadta, „mit zühten si do gie”: előkelő nőknek aprózott léptekkel, zajtalanul illet tipegniük. *nyughely*, „sedel” és 350 *kerevet*, „matratz”: nem a szó mai értelmében vett matracot, hanem heverőt jelentett.

356

pajzs: öble miatt szállítóedény és mértékegység is volt.

357

Negyedmagammal, két szolgálammal: Gunther hangsúlyozza, hogy Siegfried nem számít szolgálójának, csak Hagen és Dankwart.

358

négy napra (...) *háromféle ruházat*: a négy lovag fejenként tizenkét öltözéket kap, vagyis Kriemhild udvarhölgyeinek rövid idő alatt negyvennyolc díszruhát kell előállítaniuk.

359

fűtött szoba, „kemenate”: csak az előkelő nők lakrészét fűtötték.

360

Zazamang: vagy fiktív napkeleti helynév, vagy esetleg „Salamanca” eltorzított alakja. *lóhere*: díszpázsitnak vetették.

361

halbőr: nagyobb testű tengeri halak bőrét kikészítették és megvarrták, de az is lehet, hogy fókaprémről van szó.

363

bársony, „phellel”: az is lehet, hogy selyem vagy brokát, mindenképp értékeesebb a hermelinprémnél.

364

fegyverzet: a szerző, ellentétben az öltözékekkel, nem részletezi.

365

kicsi, de erős hajó, „ein starcke schiffelin”: el kellett férnie benne négy személynek, négy lónak, az élelmiszernek, a fegyvereknek és az útipoggyásznak, benne a 48 díszruhának, amelyek éjjel-nappal zajló megvarrása miatt az udvarhölgyek „szenvettek alváshiányban”.

368

Az udvarban: Brünhild udvarában.

375

hajóvezető, „schiffmeister”: azáltal, hogy Siegfried elvállalja ezt a tisztséget, nemcsak jártassága és helyismerete, hanem vezető szerepe is újabb hangsúlyt kap.

380

A kéziratok egy részében itt végződik a hatodik kaland, és a következő strófa már a hetediket indítja.

Istenstein: jelenti egyrészt a szigetet, másrészt annak uralkodói székhelyét. A legtöbb kutató Izlanddal azonosítja, de vannak más javaslatok is, ezek – a megtett út hossza alapján – a Rajna-torkolat közvetlen közelébe helyezik. Ha figyelmen kívül hagyjuk a napok és a megtett mérföldek számát, akkor a helyet – a mű jellegéből adódóan – tekinthetjük fiktív északi szigetnek, Thule megfelelőjének is.

384

gazdám (...) *szolgálja*, „her” és „man”: a fordítás érzékeltetni próbálja az áthidalhatatlan rang- és presztízs-különbséget.

Fordította és a jegyzeteket írta Márton László